

tekhez való viszonyban szintén megmutatkozik: a magyar mellett a német, az angol és a francia irodalom kiemelten szerepel. Örülök, hogy a keleti és európai ókori irodalom mellett méltó helyet kapott a Biblia; érdekes lett volna, ha a középkor és a reneszánsz kuriózumokban bővelkedő irodalma is nagyobb terjedelemben szerepel. Az anyag elrendezése egyébként átgondolt; a terjedelem és vállalás esetén könnyen belátható módon határokat szab, és e korlát tömörítést igényel. A kifejtés célratoró és meggyőző, a megértést kiemelések segítik. Elgondolkodtam azon, hogy a könyv mennyire *használható*: azt hiszem, használatának számtalan módja lehet, az egyszerű, érdeklődő tájékozódástól az érettségi vizsgára való felkészülésig.

Az alcím sugallja a folytatást, én kíváncsian várom.

PRÁGAI TAMÁS

(Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003, 240 oldal, 3800 Ft)

Újragondolni a romantikát

*Koncepciók és viták
a XX. században*

Bár a középiskolában és az egyetemeken bölcsészkarán többször is szá-

mon kérjük a diákoktól a romantika stílusirányzatát, mégsem tudjuk pontosan meghatározni, legfeljebb újra- és újragondolhatjuk e fogalommal kapcsolatos nézeteinket. A szerkesztők is ezt jelzik a könyv címével, és cél érdekében válogatták egy kötetbe az itthon is sokat hivatkozott, a magyar romantikaértést alapvetően befolyásoló viták dokumentumait, illetve a viták utóéletének és recepciójának egyes mozzanatait tartalmazó szövegeket.

A tanulmányokat végigolvasva pontosan kirajzolódik előttünk a német, az angol és az orosz irodalomkutató tudósok, a kultikusnak számító „nagy öregek” romantikafelfogásának és – tágabb perspektívából tekintve – irodalomszemléletének különbsége. A német nyelvű szerzők (Huch, Walzel, Bohrer) az irodalomfilozófiai-eszmetörténeti megközelítésére törekedtek, s a 18. század végi német gondolkodók hatástörténetét vizsgálták. Az angol nyelvű irodalomtudósok (Lovejoy, Wellek, McGann, Griffin) a fogalomtörténeti vizsgálatokat és a korszak-meghatározási problémákat részesítették előnyben – ki, mikor, milyen értelemben használta először e fogalmat (legelőször Friedrich Schlegel 1798-ban), illetve mennyire egységes annak jelentéstartalma. Az orosz irodalomról szóló, a kötetbe válogatott két tanulmány szerzői (Szmirnov, Andrew) pedig a 20. század eleji formalista elemzési módszereket ötvözték a szá-

zad végi feminista kritika és a *gender studies* eredményeivel. A könyv szerkesztésében külön pozíciót képvisel Paul de Man izgalmas Shelley-elemzése, amely a műelemzés műfajában mutatja be a romantika fogalmának változásait. A különféle megközelítések a stílusirányzatok és az irodalomtörténeti korszakok mindig megújuló kereteit, valamint magának a korszak-meghatározásnak állandóan változó funkcióját mutatják be. A kötet tanulmányainak egymásutánját tekintve pedig jól kivehető, miképpen változott meg az európai irodalomszemlélet a 20. század elejétől az 1990-es évek közepéig.

A szerkesztők szabadkoznak ugyan az *Előszóban*, hogy válogatásuk csak részleges és bemutató jellegű, én mégis hiányoltam néhány szöveget, amelyekre a kötetbe felvett szerzők is többször hivatkoznak. Kerekébb, teljesebb lett volna a kép, ha Ricarda Huch és Oskar Walzel szövegei mellett Carl Schmitt *Politische Romantik* című munkáját is olvashatjuk, hiszen e tanulmány a romantika társadalomtörténeti megközelítésére adott volna példát, és ez ellensúlyozta volna a tanulmánygyűjtemény elsősorban szövegcentrikus dolgozatait. A Lovejoy–Wellek vitát kiegészíthette volna Wellek néhány további írása, például *The Term and Concept of Classicism in Literary History* (1970), amelyben éppen a korszak-definíciók ellenpontosító szerkesztését szemléltetendő

a klasszicizmus kontra romantika fogalompárt elemezte; és szívesen láttam volna legalább részleteiben McGann híres, a kötetben is többször megidézett romantikatanulmányát (*The Romantic Ideology*).

E tanulmányok hiányát pótolhatta volna egy hosszabb, gazdagabb előszó, amelyben a szerkesztők felvázolhatták volna a romantika fogalmának alakulástörténetét s az ehhez kapcsolódó vitákat. Ez azért is kívánkoznék a kötet élére, mert az egyes fordítások után álló évszám azt jelöli, hogy mely kiadásokból fordították a szövegeket a kötet munkatársai, ami nem azonos a művek keletkezési évszámaival, így az olvasó könnyen tévedhet a kronológiai dzsungelben. Egy részletesebb előszóban megvilágíthatták volna azokat a pontokat, ahol a magyar irodalmárookra hatottak az európai irodalomtudomány eredményei, így például Babitsra, *Az európai irodalom történetének* írása során, avagy az 1980-as, 1990-es évek itthoni irodalomtörténeti munkáira, amelyek napjaink magyar tankönyveinek nézeteit is meghatározzák. Mindezen hiányok sorolásánál azonban fontosabb, hogy középiskolai tanáraink, egyetemi hallgatóink immár magyarul olvashatják ezt a tíz alapvető tanulmányt.

THIMÁR ATTILA

(Szerkesztette Hansági Ágnes és Hermann Zoltán, *Kijárat Kiadó, Budapest, 2003, 295 oldal, 2400 Ft*)